

Posudek oponenta

Jindřiška Pavlišová: Příspěvky k ikonografii knižních vazeb v období raného novověku

Předložená práce Jindřišky Pavlišové je věnována u nás nepříliš frekventované problematice – ikonografii knižních vazeb v období raného novověku, což lze jen přivítat. Autorka svoji práci logicky rozdělila do několika kapitol. Z úvodu je zřejmé, že využívala konzultací s předními odborníky na zvolené téma a teoretické základy k práci nastudovala za svého studijního pobytu v Itálii.

V první kapitole autorka práce resumuje domácí i zahraniční literaturu k dané problematice. Zde dle mého názoru zachytila vše podstatné. Jenom snad malé doplnění, knižní vazby s Husem byly u nás poprvé publikovány v práci *mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu* (Praha 1915)

V druhé, třetí a čtvrté kapitole se J. Pavlišová zaměřila na knihtisk a ilustrace na konci 15 a v 16. století (též na historii, techniky a inspirace působící na vazby raně novověké knihy). Tyto kapitoly zaměřené technologicky mají převážně deskriptivní charakter a autorka v ní opět prokázala dobrou znalost literatury, odborného pojmosloví a schopnost syntézy.

Za nejpřínosnější a autorsky nejpůvodnější kapitolu práce považuji pojednání o ikonografii knižních vazeb. Zde Pavlišová ukázala dobrou orientaci v ikonografii i v základech luterské teologie. U zobrazení reformátorů jejich spojení s Erasmem není omylem jak na okraj uvádí autorka práce. Již v úvodu norimberského vydání Husovy *Postylly* z roku 1563: “...*Tak jest jakž on položil řka: Mistr Jan Hus zakřesal tak, že jiskra traudu chopila, a v traudu se ukázala. Erasmus Roterdamus přičiniv k ni syrnu svíčku rozžal. Martin Luther vzav svíčku rozžatou, a rosvícenou do rukou, tou téměř již všemu světu svítí... Nemohla ta zběř kněžstva Husýho kýhání na ten čas snésti, musela ubohou Hus k upečení dáti. Nyní pak lahodného Labutího zpívání těžce zažívá. Tak jim muž Boží, duchem prorockým předpověděl. Mne (řka) jakožto Hus upečete, ale po mně Labuti upéci moci nebudete...*“ (viz též můj příspěvek o Ikonografii Mistra Jana Husa, in: *Husitský Tábor* 2001).

. Na samém počátku reformačního úsilí v roce 1521 vydávají Zwingliho stoupenci Martin Seeger a Hans Füssli v Zurichu u Christoha Froschauera leták pod názvem: “*Beschreibung der Göttlichen müly*“. Spisek je založen na rozhovoru dvou

švýcarských sedláků: „Das hond zwen schweytzer bauern gemacht. Fürwar sy hond wol betracht“. Nejprve krátce promlouvá první ze sedláků a dlouze ve verších mu odpovídá druhý. Na titulní straně spisku je proveden dřevořez rustikalizujících forem, jehož autorem je pravděpodobně Hans Leu ml. (kol. 1490-1531). Dřevořez má pozoruhodnou ikonografii. Nad vodním mlýnem se vznáší Bůh otec. Kristus sype obilí do násypky mlýna z pytle, který mu podává sv. Pavel a evangelisté. Z mlýnice vycházejí pásy s nápisy: „Glaube, Hoffnung, Liebe, Stärke, tedy Víra, Naděje, Láska, Síla. Umletou mouku nabírá lopatkou Erasmus Rotterdamský a sype jí do pytle (označen jako: „der heylegen gschrift müllerknecht“). Žády k němu stojí mnich s tonsurou, Martin Luther, a vytahuje z ošatky chléb uhnětený do podoby knihy. Nabízí jej církevním hodnostářům s papežem v čele. Nikdo si však chléb nebere, někteří se odvracejí, jiní činí odmítavé posunky. Pták – drak letící nad nimi volá „Ban, Ban“. V pozadí-nad ostatními- se ohání cepem Karsthans, zosobnění sedláka – rebelenta. Význam této alegorie spočívá v tom, že Bohem inspirované texty Nového zákona (obilí sypané Kristem do násypky), zapsané v evangeliích zveřejnil v roce 1516 *Novum testamentum omne* v řeckém originále a v novém latinském překladu věhlasný humanista Erasmus Rotterdamský. Překlad věnoval Erasmus novému papeži Lvovi X., kterého v předmluvě vyzval k reformě církve. Erasmovo vydání Nového zákona a jeho devíza „zpět k Bibli“ našla odezvu v reformačním prostředí, které hlásalo návrat k čistému evangeliu. Inspirován novým Erasmovým překladem Martin Luther v roce 1521 vydal překlad celého Písma do němčiny, což je na naší alegorii vyjádřeno Lutherem vytahujícím z ošatky chléb.

Poznámky:

S. 73 – Adama nelze nazvat předchůdcem Krista, jde o tezi a antitezi (či v určitých případech o typologii), lépe je mluvit o předobrazu

K reformační tematice Holbeinově více studie Dietra Koeplina *Zu Holbeins paulinischen Glaubensbild von Gesetz und Gnade*, in: Hans Holbein der Jüngere. Die Jahre in Basel 1515-1532. München – Berlin-London-New York 2005

Předložená práce J. Pavlišové zcela splňuje nároky kladené na práci magisterskou, proto jí velmi vřele doporučuji k obhájení.

V Praze, dne 5.9. 2006

Prof. PhDr. Ing. Jan Royt

